

İlköğretim ve Ortaöğretim Lisansüstü Öğrencilerinin Ders Seçimi Yaklaşımları ve İlgili Sorunları

Mehmet Altan KURNAZ¹✉, Nedim ALEV²

¹ Doktora Öğrencisi,, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon-TÜRKİYE

² Yrd.Doç.Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, OFMAE Bölümü, Trabzon- TÜRKİYE

Alındı: 28.09.2008

Düzeltildi: 17.03.2009

Kabul Edildi: 15.04.2009

Orijinal Yayın Dili Türkçedir (v.6, n.3, Aralık 2009, ss.38-52)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı lisansüstü öğrenimine devam eden öğrencilerin görüşleri doğrultusunda ders seçimi yaklaşımlarını, karşılaştıkları problemlerin ve muhtemel problemlere yönelik çözüm önerilerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, didaktığın temel kuramlarından biri olan Antropolojik Kuram üzerine temellendirilerek özel durum çalışması şeklinde yürütülmüştür. Çalışma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde İlköğretim ve Ortaöğretim Anabilim Dallarının herhangi bir programında lisansüstü öğrenimine devam etmekte olan toplam 33 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri öğrencilere yöneltilen açık uçlu sorulardan ve 8 öğrenci ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilmiştir. Veriler katılımcıların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımlarının dört temel öge (kabuller, ön görüşler, beklentiler ve etmenler) çerçevesinde şekillendiğini ve katılımcıların sürece ilişkin dışsal ve kişisel kaynaklı problemlerle karşı karşıya olduklarını göstermiştir. Ulaşılan sonuçların lisansüstü öğrenimine yeni başlayan öğrencilere hangi ölçütler doğrultusunda ders seçmeleri gerektiği hususunda ışık tutacağı, ders süreci ve araştırma sürecinin yakından ilişkisinin önemini ortaya koyacağı ve ileriki araştırmalar için zemin oluşturacağı düşünülmektedir

Anahtar Kelimeler: Lisansüstü Öğrenim; Lisansüstü Dersler; Ders Seçim Yaklaşımları.

GİRİŞ

Ekonomik gelişmenin temeli bilimsel gelişmenin sağlanmasına, bilimsel gelişmenin gerçekleşmesi ise bilgi üretimine bağlıdır. Bilgi üretiminin temel ayağı nitelikli insan eğitimidir. Toplumsal yaşamın niteliksel ve niceliksel değişimler geçirdiği günümüzde eğitim, bir yandan toplumsal anlamda yeniden üretimi, diğer yandan da bireylerin çeşitli rol ve beceriler kazanmasını, geliştirmesini sağlamayı hedeflemektedir (İçli, 2001). Bu noktada bilim insanlarının, araştırmacıların ve uzmanların ve bunların yetiştirilmesinde önde gelen kaynak olarak üniversitelerin katkıları açıktır.

✉ Sorumlu Yazar email: altan.kurnaz@gmail.com

Üniversitelerin temel görevleri arasında yer alan bilim insanları yetiştirme işlevi, bireylerin herhangi bir lisans programından mezun olduktan sonra lisansüstü eğitime girişleri ile başlamaktadır. Temeli lisans eğitime dayanan lisansüstü eğitim, yüksek lisans ve doktora ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlilik ve tıpta uzmanlık çalışmaları sonucunda bunların gerektirdiği derecelerle biten ve belirli bilim dallarında uzmanlaşmaya imkân veren süreçtir (Turgut, 1987; Yüksek Öğretim Kanunu, Mad.3; Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği, Mad.2). Amacı, ihtiyaç duyulan bilim insanı ve öğretim üyesi gibi nitelikli insan gücü yetiştirmek, teknik alanda gelişmeleri sağlayacak çalışmalar ve temel sorunları çözmeye yönelik araştırmalar yapmak olarak genellenebilir (Sevinç, 2001). Özetle, lisansüstü eğitimin amacının ülkenin temel hedefleri doğrultusunda birleştiği göz önüne alındığında bu eğitimden geçecek kişilerin de seçkin olmalarının gerekliliği açıktır. Nitekim ülkemizde yüksek lisans ve doktora süreçlerini kapsayan lisansüstü eğitim sürecine adayların kabulü belirli ölçütler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu ölçütlerin bilim insanı yetiştirme sürecinin kalitesini önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir (Çıkrıkçı-Demirtaşlı, 2002). Bu sürecin kalitesi bireylerin seçimine bağlı olduğu kadar, seçilen bireylerin sürecin her aşamasındaki yaklaşım ve akademik yaşantılarına da bağlıdır. Yüksek lisans ve doktora süreci üç alt aşamadan oluşan bir süreç olarak düşünülebilir: başlangıç, araştırma ve yazma (URL-1). Böyle bir sınıflamada *başlangıç* aşamasını öğrencileri araştırma aşaması için gerekli formal eğitimi aldığı hazırlayıcı bir süreç, *araştırma* aşamasını çalışmanın yürütüldüğü ve çeşitli sonuçların çıkarıldığı süreç ve *yazma* aşamasını ise araştırmanın rapor haline getirildiği süreç olarak tanımlamak gerekir. Bu aşamalar birbirini takip eden aşamalar olmaktan ziyade birbiri paralelinde süreçler olarak düşünülmelidir. Ancak yinede başlangıç aşamasının tüm sürecin temelini oluşturduğu dikkat çekmektedir. O halde iyi bir araştırma için ders sürecinin etkin ve verimli geçirilmesi önemlidir. Öğrencilerin bu noktadaki yaklaşım ve yaşantılarının ileriki çalışmaları için üst düzeyde olması beklenmektedir. Bunun için yapılması gerekenlerden biri de araştırma alanına hazırlayıcı nitelikteki lisansüstü dersleri seçmektir. Ancak genç araştırmacıların hangi ölçütlere göre derslerini seçtikleri veya seçmeleri gerektiği üzerine rehberlik edecek nitelikte literatürde yeterli miktarda çalışmaların yer almadığı dikkat çekmektedir. Yürütülen bu çalışma sürecinde bu konunun araştırılması planlanmaktadır.

Yukarıda sunulanlar ışığında bu araştırmanın temel problemi, eğitim bilimlerinde yüksek lisans ve doktora eğitime devam eden lisansüstü öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda ders seçimi yaklaşımlarının ve ilgili sorunlarının belirlenmesi olarak ifade edilebilir.

TEORİK ÇERÇEVE

Eğitim bilimlerinde yürütülen yüksek lisans ve doktora eğitiminin amacı, eğitimin niteliğini artırmaya yönelik bilimsel çalışmalar yapma (Kaya, Sezgin & Kavcar, 2005) ve bu alanda çalışacak yeni araştırmacılar yetiştirme olarak nitelendirilebilir. Bu çalışmada üzerinde durulan, yeni araştırmacıların kendi yetiştirilme süreçlerinin temel öğelerinden olan lisansüstü ders tercihleri noktasındaki bakış açılarıdır. Bireylerin sahip olduğu bakış açılarının kendi kabulleri doğrultusunda olduğu bilinen bir gerçekliktir. O halde çalışmanın amacı doğrultusunda ortaya çıkarılması gereken, lisansüstü öğrencilerinin ‘ders seçimi’ ile ilgili bireysel kabulleridir. Buradan hareketle çalışmanın bu özel durumu yansıtacak bir teorik çerçeve kapsamında temellendirilmesi anlamlı olacaktır.

Yukarıda yansıtılan bakış açısından hareketle didaktiğin temel kuramlarından biri olan ve 1980’li yıllarda Y. Chevallard tarafından ortaya atılan *Antropolojik Kuram* çalışmanın teorik çerçevesi olarak benimsenmiştir. Genel anlamda antropolojik kuram, bir araştırmaya ait problem durumunun tespit edilme, çalışma ile elde edilecek bulgulara anlam kazandırılma ve sonuçlandırma süreçlerinde etkindir (Kurnaz, 2007; Sağlam Arslan,

2008; Kurnaz & Sağlam Arslan, 2009).

Antropolojik kuramın temel bileşenleri arasında üç temel öge esas alınır: birey, obje ve kurum (Chevallard, 1992). Antropolojik kuramda birey inceleme veya çalışma aşamasındaki her insanı tanımlarken, obje bireyler için var olanlar arasından herhangi biri olarak tanımlanır. Kurum ise bireylere kendine has fikirleri ve bilgileri öğreten ve kendine özgü metotları olan düzene denir. Kuramda ögeler arasındaki temel yaklaşım ise birey-obje, kurum-obje ilişkisidir. Diğer bir ifade ile temel yaklaşım objeye dair kurumsal tanımlar¹ ile bireysel tanımlardır. Antropolojik kuramda temel uygulama yaklaşımı genelde bireysel tanımlar ile kurumsal tanımların veya farklı kurumsal tanımların karşılaştırılması şeklinde gerçekleştirilmektedir (Kurnaz, 2007; Sağlam Arslan, 2008; Kurnaz & Sağlam Arslan, 2009). Bu anlamda, çalışmanın bireysel tanımlar ile kurumsal tanımların karşılaştırılması temelinde gerçekleştirilmesi düşünülmüştür. Ancak bireysel tanımların birden çok kurumsal tanımlar etkisinde olduğu gerçeği ve bu kurumsal tanımların bu çalışma kapsamında irdelenmesi güçlükleri dikkate alınarak çalışma, öğrenci görüşleri doğrultusunda bireysel tanımların ortaya çıkarılması üzerine kurulmuştur. Fakat bu noktada Fen Bilimleri Enstitüsü (FBE) kurumunun kurumsal tanımlarının bireysel tanımlar üzerindeki etkileri göz ardı edilmeyerek irdelenmiştir. Bireysel tanımların tüm özelliklerinin tek bir çalışma ile tespit etmenin mümkün olmayacağı gerçeği göz önüne alındığında ise bireysel tanımların ‘ders seçimi kriterleri’ ve bu sürece etkilenen ‘etkenler’ ile sınırlandırılarak belirlenmesi esas alınmıştır.

AMAÇ

Teorik çerçeve doğrultusunda araştırmamızın temel problemi, İlköğretim ve Ortaöğretim Lisansüstü öğrencilerinin ders seçimi ile ilgili bireysel tanımlarının, bireysel tanımlarını etkileyen FBE kurumunun kurumsal tanımlarının, süreçte karşılaştıkları problemlerin belirlenmesi ve muhtemel problemlere yönelik çözüm önerilerinin yapılması şeklinde düzenlenmiştir. Bu problemlere cevap verebilmek için ise çalışma sürecinde aşağıdaki alt problemler araştırılmıştır:

1. Lisansüstü öğrencileri ders seçiminde nelere dikkat etmektedirler?
2. Lisansüstü öğrencilerinin ders seçimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve muhtemel problemler için çözüm önerileri nelerdir?
3. FBE'nin ders seçimi ile ilgili kurumsal tanımlarının özellikleri ve bu tanımların öğrencilerin bireysel tanımlarına etkileri nelerdir?

YÖNTEM

(1) Bağlamsal Yapı

Bu başlık altında öncelikle araştırmamızdan elde edilecek sonuçların anlamlandırılmasında önemli katkılar sunacağı düşünülen sosyokültürel ortama dair ön değerlendirmeler sunulacaktır.

Çalışmanın bağlamsal odağını, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Fen Bilimleri Enstitüsünde İlköğretim ve Ortaöğretim Alanlarında yüksek öğrenimine devam eden lisansüstü öğrencilerinin ders seçim süreçleri ile ilgili ilişkiler örgüsü oluşturmaktadır. Lisansüstü öğrencileri İngilizce hazırlık programını başarıyla tamamladıktan sonra Enstitü Anabilim Dalı Akademik Kurulu'nun önerisi ve Enstitü Kurulu'nun kararı ile açılan yüksek lisans veya doktora dersleri arasından danışmanlarının onayları doğrultusunda seçim yapabilmektedirler. Enstitü tarafından öğrencilere her yarıyıl başında ders kaydı için yeterli süre verilmektedir. Ayrıca öğrencilere ders döneminin başında ders ekleme veya

¹ Burada ‘tanıma’ kavramı ögeler arasındaki ilişkileri ifade etmek için kullanılır (Sağlam Arslan, 2008).

çıkarma imkânı da sunulmaktadır. Öğrenciler derslerin içeriklerine yönelik bilgileri enstitünün internet sayfasından alabilmekte ve ders kayıtlarını internet ortamında gerçekleştirebilmektedir. Bu aşamadaki öğrenciler genellikle araştırma veya öğretim görevlileri, öğretmenler ve öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenci grubu, bu aşamada ders seçiminde deneyimi olan (daha önce yüksek lisans yapmış olan öğrenciler) ve hiçbir deneyimi olmayan öğrencilerden oluşmaktadır.

(2) Araştırma Metodu

Bu çalışmada, özel durum çalışması yöntem olarak kullanılmıştır. Yin (2003)'in ifade ettiği gibi özel durum çalışmaları olguları doğal ortamında ve özellikle araştırılan olgu ile ilgili bağlam arasında sınırların açıkça belli olmadığı durumlarda kullanılır. Özel durum çalışması yöntemi ile araştırılan olgunun bağlam içerisinde derinlemesine ancak bütüncül olarak inceleyebilmek için “nasıl” ve “niçin” sorularına cevap aranır (Yin, 2003; Merriam, 1998). Çalışmanın ele aldığı problem durumu göz önüne alındığında temel yaklaşımın lisansüstü öğrencilerinin ders seçimini nasıl gerçekleştirdiğinin ve bu duruma öğrenci görüşleri doğrultusunda nelerin etki ettiğinin tespit edilmesinin amaçlandığı açıktır. Böyle bir durumun derinlemesine analiz edilmesinde ise doğal ortamın ve doğal oluşumun bütüncül (holistic) bir bakış açısı temelinde ele alınması gerekmektedir. Nitel araştırma yaklaşımının kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi subjektif verileri ele aldığı göz önüne alındığında çalışmanın doğasının nitel yaklaşıma uygunluğu açıktır. Nitel araştırma yaklaşımının tercih edilmesinin temel sebebi, ders seçimi sürecinde bireylerden bağımsız bir tercihin düşünülmemeyeceği ve bu süreçte öznel değerlerin ortaya çıkacağına olan inançtır. Bu, çalışmanın ontolojik olarak nominalist felsefeyi esas aldığına ortaya koymaktadır. Nominalist felsefenin doğası, teorik çerçeve olarak benimsenen antropolojik kuramın temel öğelerinden biri olan *bireysel tanıma* ile uyumaktadır. Nominalist felsefe, görüş veya düşüncülerin objeleri sadece kelimelerdir ve bu kelimelerin anlamlarını oluşturan ve bağımsız bir şekilde varolan şeylerin olmadığını kabul eder (Cohen & Manion, 1994). Bir başka ifade ile sosyal ortamlarda gerçekler bireyler tarafından inşa edilir ve subjektif ve dolaysıyla çokludurlar.

(3) Katılımcı

Eğitim bilimlerinde lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin demografik yapılarına bakıldığında bazı öğrencilerin yüksek lisans, bazı öğrencilerin ise doktora yaptıkları bilinmektedir. Bununla birlikte bazı öğrencilerin yüksek lisans yaparak doktora başlarken bazılarının direk doktora başladıkları, bazı öğrencilerin aynı zamanda araştırma görevlisi olarak çalışırken bazılarının da öğretmelik görevlerini yerine getirdikleri vb. durumların varlığı bilinmektedir. Araştırma problemi göz önüne alındığında lisansüstü öğrencilerinin sahip oldukları bu demografik yapının, her bir durumun kendine has bakış açıları ve sorunları olabileceği gerçeğinden hareketle, dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle örneklem seçimi nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu bu çalışmada, lisansüstü öğrenimine devam etmekte olan 67 öğrenciye (18 öğrenciye e-posta yoluyla ulaşılmıştır) açık uçlu sorulardan oluşan anket dağıtılmıştır. Toplam 33 öğrencinin anket çalışmasına katıldığı (10 öğrenci e-posta yoluyla ulaşılmıştır), bunlardan 16 tanesinin, 9 kişi yüksek lisans 7 kişi doktora öğrencisi olmak üzere, konuyla ilgili yapılacak mülakata katılmaya gönüllü oldukları belirlenmiştir. Ankete katılan tüm öğrenci cevaplarına ilişkin amaçlı katılımcı belirlemek için ön analiz gerçekleştirildikten sonra dikkat çeken durumlar ve örnekleme ait elde edilen demografik bilgiler ışığında derinlemesine ve aynı zamanda bütüncül olarak en

açıklayıcı verinin toplanabileceği katılımcılardan 8 kişi mülakat yapılmak üzere belirlenmiştir. Çalışma için ankete ve mülakata katılmaya gönüllü olan öğrencilerin durumunu gösterir bilgiler aşağıdaki gibidir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcı bilgileri

		Öğrenci	Öğretmen	Araştırma Görevlisi	Toplam
Katılımcı bilgileri	Y. Lisans	6	8	3	17
	Doktora	2	6	8	16
	Toplam	8	14	11	33
Mülakata katılmayı kabul eden katılımcı bilgileri	Y. Lisans	3	4	2	9
	Doktora	-	2	5	7
	Toplam	3	6	7	16
Mülakat yapılan katılımcı bilgileri	Y. Lisans	1	2	1	4
	Doktora	-	2	2	4
	Toplam	1	4	3	8

(4) Veri toplama araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan anket, görüşmeler ve doküman analizi kullanılmıştır.

Ankete araştırma sorularına dair veriler elde etmek üzere katılımcılara demografik bilgilerinin yanı sıra 4 soru yöneltilmiştir (Ek-1). Bu sorulardan ilk ikisi 1. araştırma sorusuna yönelik veriler elde etmek üzere hazırlanmıştır. Birinci anket sorusunda katılımcıların ders seçimi ile ilgili bir yargıya varırken veya değer belirtmek için hangi kriterleri geliştirdiklerinin ve onları belli bir sonuca götüren, katılımcıların kabul ettiği, etmenlerin ortaya çıkarılması için düşünülmüştür. Bu soruya katılımcılarca verilen cevaplar doğrultusunda onların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımlarının ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. İkinci anket sorusu, çalışmanın ikinci araştırma sorusuna yönelik veriler elde etmek üzere tasarlanmıştır. Bu soruda katılımcılardan beklenen ders seçimi sürecinde karşılaştıkları sorunları ve kendi çözüm önerilerini yansıtmalarıdır. Üçüncü anket sorusu ile katılımcılardan deneyimlerinden hareket ederek yeni öğrencilere tavsiyelerde bulunmaları istenmiştir. Böylelikle muhtemel sorunların çözümüne yönelik ipuçlarının elde edilmesi ve mevcut şartlar altında gelecek yeni öğrencilere sağlıklı seçimler yapma fırsatı sunacak tavsiyelerin ortaya çıkarılması düşünülmüştür. Son anket sorusunda ise muhtemel problemlerin çözümüne yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilen bir çözüm önerisinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. Üçüncü araştırma sorusu ile ilgili olarak ise tüm anket sorularının genel bir yaklaşımla irdelenmesi planlanmıştır.

Mülakat için katılımcıların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımlarını daha derin verilerle tespit etmek amacıyla alanında uzman bir öğretim üyesinin görüşleri de alınarak araştırmacı tarafından anket soruları ve anket sorularına verilen katılımcı cevaplarının birincil kodlamalarından hareketle yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır (Ek-2). Geliştirilen mülakat soruları iki aşamalıdır. İlk aşamada, birinci araştırma sorusuna yönelik olarak, katılımcıların ilgili soruya yönelik düşüncelerini, ikinci aşamada, ikinci araştırma sorusuna yönelik olarak, aynı soru çerçevesinde katılımcıların yaşadıkları problemler sorulmuştur. Ayrıca katılımcılara yaşadıkları problemlere yönelik çözüm önerileri içeren ek bir soru da yöneltilmiştir.

Doküman incelemesi metodu ise üçüncü araştırma sorusu doğrultusunda FBE'nin ders seçimi ile ilgili kurumsal tanımlarının ortaya çıkarılması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada FBE'nin lisansüstü yönetmeliği analiz edilmiştir.

Chaachoua'nın (1997, aktaran Sağlam Arslan, 2005) herhangi bir kuruma ait kurumsal tanımlar belirlenirken öğretim programı, ders kitabı ve/veya işlenenler analiz edilmelidir görüşü bu araştırmada izlenen yolu desteklemektedir.

BULGULAR

Anket uygulamaları ile katılımcıların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımları ve bu süreçteki problemlerine dair ön bulgular, buradan hareketle yapılan mülakatlar ile bireysel tanımları ve problemlerini derinlemesine belirlemeye olanak sunan bulgular elde edilmiştir. Anketler ile 'ne' boyutu, mülakatlar ile 'niçin' boyutu irdelenmiştir. Bu başlık altında bireysel tanımların bir bütün olarak anlamlandırılmasına imkân vermesi açısından veriler birlikte değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular araştırma soruları doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur.

(1) Lisansüstü ders seçim gerekçeleri

Katılımcıların bireysel tanımlarıyla ilgili 'ne' boyutunu yansıtan bulgular Tablo 2'de görüldüğü gibidir.

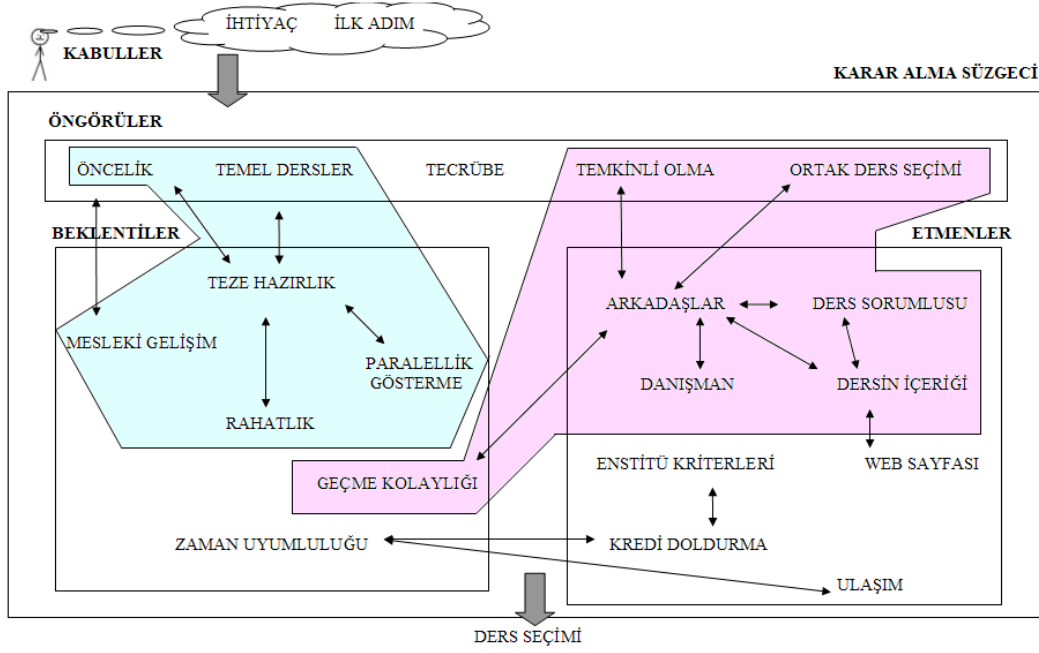
Tablodan katılımcıların ders seçimi tanımlarının temelde 21 öge çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Özelde ise katılımcıların ders seçimi ile ilgili tanımları belirli noktalar etrafında birleşmektedir. Katılımcıların ders seçimi sürecinde genel olarak 'temel dersler, teze hazırlık niteliğinde dersler, geçme kolaylığı, mesleki gelişime katkı' konuları üzerine odaklandığı, bu süreçte 'arkadaş, danışman ve ders sorumlusu' gibi etmenlere önem verdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların bireysel tanımları ile ilgili temel kodlamalar

		İhtiyaç	İlk adım	Tezrube	Temkinli olma	Temel dersler	Öncelik	Ortak ders seçme	Teze hazırlık	Geçme kolaylığı	Zaman uyumluluğu	Mesleki gelişim	Rahatlık	Paralellik gösterme	Danışman	Ders sorumlusu	Arkadaşlar	Ulaşım	Enstitü kriteri	Web sayfası	Kredi doldurma	Dersin içeriği
Y. lisans	Ö	2	-	1	-	1	-	-	6	4	2	2	-	1	6	5	5	1	-	-	1	2
	T	3	-	-	-	5	-	-	6	5	9	6	-	1	7	4	8	-	3	-	-	3
	A	2	2	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	2	2	1	-	1	-	-	1
Doktora	Ö	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	2	-	-	1	-	1	-	-	2
	T	2	1	1	1	6	1	2	3	3	5	5	3	3	1	4	6	-	5	-	1	2
	A	1	3		1	8	2		7	5	1	5	5	2	14	5	11	-	3	4	-	1
Toplam		11	6	2	2	22	3	2	23	18	17	21	8	9	30	20	32	1	13	4	2	11

Ö: Öğrenci T: Öğretmen A: Araştırma Görevlisi

Katılımcıların bireysel tanımları 'niçin' boyutu derinlemesine analiz edildiğinde Tablo 2'de sunulan tematik kodlamalar 4 temada birleştirilmiştir: kabuller, öngörüler, beklentiler ve etmenler (Şekil 1).

Şekil 1. Katılımcıların bireysel tanımlarını gösterir ilişkiler ağı

Elde edilen verilerin analizleri katılımcıların ders seçimine olan temel yaklaşımlarının bireysel kabulleri doğrultusunda başladığını göstermektedir. Katılımcıların altını çizdiği bu kabuller derslerin 'ilk adım' ve 'ihtiyaç' olma durumlarıdır. Katılımcılar bu durumları “*Ders seçimleri akademik kariyer yapmak isteyenlerin ilk adımdır.*”, “*ders seçimi denince, ihtiyacım olan dersleri seçmek aklıma geliyor.*” şeklinde ifade etmektedirler.

Öncelik, temel dersler, tecrübe, temkinli olma ve ortak ders seçimi kodları katılımcıların öngörülerini olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamada dikkati çeken en önemli vurgu ise “temel ders” seçimidir. Katılımcılar temel ders seçimini “*dersler var belli başlı almamız gereken*”, “*yüksek lisans ve doktora yapan bir öğrencinin almak zorunda olduğu belli başlı dersler var*”, “*önce seçtiğimiz belli başlı derslerden örnekler verirsek Bilimsel Araştırma Yöntemlerini seçmek zorundasınız. Nitel veri analizi çok faydalı bir ders. Sonra nicel veri analizi...*” vb. şeklinde ifade etmektedirler. Katılımcıların ifadelerinin temelde tez sürecinde araştırma ve analizi nasıl yapacağını anlatan derslerle ilişkilendirmeleri bu kodlamanın teze hazırlıkla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, aslında katılımcıların öngörülerini ile beklentilerinin yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, katılımcıların seçmeyi düşündükleri derslerde teze hazırlık beklentisi içerisinde olmalarının yanı sıra mesleki gelişim beklentilerinin de olduğu görülmektedir. Ancak katılımcı bu iki beklentileri arasında öncelik ön görüşünün (teze hazırlık lehine) ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Tablo 2’den hareketle doktora öğrencilerinin ön görüşlerinin yüksek lisans öğrencilerine göre daha üst seviyede oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum az sayıda öğrenci tarafından dile getirilen tecrübe ve öncelik oluşturma kodlamaları dikkate alındığında daha anlaşılabilir.

Katılımcıların öngörülerini ile yakından ilişkili olan seçecekleri derslerle ilgili beklentilerini teze hazırlık, geçme kolaylığı, zaman uyumluluğu, mesleki gelişim, rahatlık ve paralellik gösterme kodlamaları yansıtmaktadır. Beklentiler arasında dikkat çeken kodlama paralellik gösterme ve rahatlık kodlamaları ile ilişkili olması da göz önüne alındığında teze hazırlık kodlamasıdır. Katılımcıların “*Tezimi hazırlarken bana kolaylık sağlamanı isterim aldığım dersin.*”, “*Aldığım dersler açısından baktığım zaman hepsinin de tez konumuyla üç aşağı beş yukarı alakalı olduğunu düşünüyorum.*” vb. söylemleri bu kodlamanın onlar için önemini açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcıların beklentileri

arasında dikkati çeken diğer bir nokta ise mesleki gelişimdir. “Öğretmen olduğum için öğretmenlik mesleğinde bana katkı sağlayabilecek dersleri de seçmek istedim.”, “Bizler akademisyen olarak yetiştiğimiz için mutlaka kendimizi geliştirmek zorundayız. Hepsinin kişisel gelişimime, mesleki gelişimime katkısı olduğuna inanıyorum açıkçası.” şeklindeki ifadeleri katılımcılar için mesleki gelişimin önemini ortaya koymaktadır. Tablo 2 katılımcılar arasında öğretmenlerin bu konuda daha istekli olduklarını göstermektedir. Yine katılımcıların çoğunluğu öğretmenlerden oluşan önemli bir bölümünün vurguladığı diğer bir beklenti de zaman uyumluluğudur. Katılımcılar, özellikle öğretmenler, ders seçiminde programın uygunluğuna dikkat etmektedirler. Bu durum katılımcılar tarafından “Eğer üç ders alıyorsam üç dersi iki güne yayıyorum. Bitişik oluyor, üçü bir günde oluyor... Hem vakit olarak hem diğer faktörler olarak bize uygun olanı alıyoruz.”, “Ders programı ile MEB’deki ders programının uyuşmasına baktım.” şeklinde dile getirilmektedir. Bu beklentiler sonucunda katılımcıların bazen sadece kredi doldurma amaçlı ders seçimine gittikleri tespit edilmiştir. Yukarıda belirtilen beklentilerin yanı sıra katılımcıların dersten kolay geçmeyi arzuladıkları da belirlenmiştir. “Ben isterim ders kolay olsun.”, “Zor derslerde not sıkıntısı oluyor.”, “Zor bir dersi seçmekten kaçırım.”, “Hocanın dersi zaten zordu gibi bahanelerle ben bir tane hocanın dersini özellikle seçmedim.”, şeklindeki söylemler katılımcıların derslerden kolay geçme beklentileri olduğunu doğrulamaktadır. Analizler, katılımcıların derslerin zorluğu ya da kolaylığı hakkındaki kararları arkadaşlarının görüşleri doğrultusunda verdikleri ortaya koymaktadır.

Arkadaşlar kodlaması ders sorumlusu, danışman, dersin içeriği, enstitü kriterleri, web sayfası, kredi doldurma ve ulaşım kodlamalarından oluşan etmenler temasının en önemli ögesi olarak dikkat çekmektedir. Temelde bu durumun katılımcıların tecrübeye ve bilgiye ihtiyaç duymalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ders sorumlusu hakkında arkadaşların “B hocasını seçerseniz ödevlerde sıkacağı, not konusunda sıkacağı ya da sınavlarda sıkacağı konusunda bazı bilgiler vermişlerdir bize.”, “Arkadaşlar arasında çok zor olarak tanımlanmış bir derste ya da çok zor geçiren bir hocadan söz ediliyorsa onun dersini seçmeye bir iki defa daha düşünerek yaklaşıyorsunuz.” şeklindeki ifadelerinin katılımcılar için ders seçme sürecinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Katılımcılar için arkadaşların dersin içeriği gibi bilgiye ihtiyaç duyulan konularda da önemli bir rolünün olduğu da anlaşılmaktadır. Katılımcılar için dersin içeriği ders seçimi sürecinde dikkate alınması gereken önemli etmenlerdendir. Dersin içeriği katılımcılar için arkadaşlar, enstitü web sayfası ve ders sorumlusu kodlamaları ile yakından ilişkilidir. Katılımcılar dersin içeriğini yoğunlukla arkadaşlardan veya ders sorumlusundan öğrenmeye çalışmaktadır. Az da olsa bir bölümü enstitü web sayfasından istifade etmektedirler. “Kesinlikle çok önemli o. bu mesela şeylerde bakıyorum da enstitünün sayfalarına internet sayfalarına girdiğimde. Görüyorum içeriği nedir.” şeklindeki açıklamalar katılımcıların yaklaşımını örneklemektedir. Katılımcıların ders seçimi sürecinde dikkate aldıkları diğer önemli etmen ise danışman faktörüdür. Katılımcılar çoğunlukla danışmanlarının etkilerini “Yardım ediyor bana ve yol gösteriyor. Destek veriyor. Biliyor hani benim gelişimim için ya da yazacağım tez için faydası olacağını biliyor.” şeklinde tanımlamaktadırlar. Katılımcılara göre danışman yol gösterici ve yardımcıdır. Ancak az da olsa bazı katılımcılar “Kişilerin görüşleri dışında danışmanların görüşleri de devreye giriyor.” ifadesinde olduğu gibi bireyselliğin ön plana çıkmasının daha doğru olduğu kanaatindedirler.

Özetle, katılımcıların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımları Şekil 1’de sunulan üç grupta içinde iki kutuplu olarak gerçekleşmektedir. Birinci kutupta temel dersler öngörüsü ile yakından ilişkili teze hazırlık bakış açısı varken diğer kutupta tüm ders sürecini derinlemesine etkileyen arkadaş etkeni vardır. Temel olarak bu iki kutuplu yaklaşımın katılımcıları derinlemesine etkileyerek bireysel tanımlarının oluşmasına yön verdiği açıktır.

(2) Ders seçiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri

Yine bu araştırma sorusunda öncelikle katılımcıların ders seçme sürecindeki problemlerinin ve çözüm önerilerinin ‘neler’ olduğu sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların ders seçim sürecinde karşılaştıkları problemler ve çözüm önerileri

		Kredi doldurma	Danışman	Bilgi eksikliği	Rehberlik eksikliği	Arkadaşlar	Zaman uyumluluğu	Motivasyon eksikliği	Ulaşım imkanı	Destek birimleri	Ders değerlendirmesi	İletişim	Bilinçsiz seçim	Alternatif dersler	Yanıtma	Hocaları tanımama	Web sayfası	Enstitü kriterleri	Bilgilendirme	Uygun zamanlama	Uyum çalışmaları
Y. lisans	Ö	2	-	5	6	1	1	1	1	1	1	-	2	-	-	2	2	-	4	1	5
	T	3	1	7	1	-	6	-	-	-	-	3	2	-	-	3	-	3	4	2	7
	A	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Doktora	Ö	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
	T	2	1	3	1	2	6	-	-	-	-	-	-	4	-	-	2	5	-	1	5
	A	-	7	3	3	2	-	3	-	-	-	-	-	2	3	2	2	6	2	-	8
Toplam		9	9	18	11	5	14	4	1	1	1	3	4	6	3	7	6	14	11	5	28

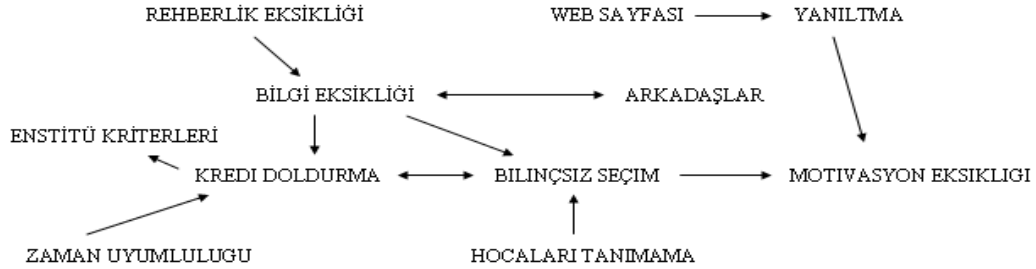
Katılımcılar tarafından belirtilen problemlerin çoğunlukla ders seçim sürecinde bilgi ve rehberlik eksikliği, zaman uyumsuzluğu ve enstitü kriterleri olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların mevcut problemlerinin çözümüne yönelik bilgilendirmeler yapılmasını istedikleri ve araştırmacı tarafından sorgulanan uyum çalışmalarının yapılmasını istedikleri görülmektedir. Tablo 3'ten hareketle rollere bağlı değerlendirmeler yapıldığında ders seçimi ile ilgili olarak yüksek lisans öğrencilerinin bilgi ve rehberlik eksikliğini daha çok hissettikleri, öğretmenlerin ders saatleri ile ilgili problemler yaşadıkları, doktora öğrencilerinin enstitü kriterleri ile ilgili problemleri daha çok yaşadıkları ve araştırma görevlilerinin danışmanları noktasında daha hassas oldukları dikkati çekmektedir. Katılımcıların söylemleri genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların kişisel ve dışsal kaynaklı problemler yaşadıkları görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların karşılaştıkları problemler ve çözüm önerilerinin sınıflandırılması

PROBLEMLER			ÖNERİLER
Kişisel		Dışsal	
Bilgi eksikliği	Rehberlik eksikliği	Zaman uyumluluğu	Uyum çalışmaları
Arkadaşlar	İletişim	Enstitü kriterleri	Web sayfası
Bilinçsiz seçim	Kredi doldurma	Web sayfası	Bilgilendirme
Motivasyon eksikliği	Hocaları tanımama	Danışman	Destek birimleri
Ulaşım		Yanıtma	Ders değerlendirmesi
			Alternatif dersler
			Uygun zamanlama

Katılımcıların en önemli problemlerinin bireysel kaynaklı olarak bilgi eksikliği olduğu görülmektedir. “Bir dönemde iki dersi alabilelim. Üçle dörtle sınırlandırılmasın. Dörtle sınırlandırılıyormuş. Öyle biliyorum. Emin değilim. ...arkadaşlarımdan duyduklarım.”, “Çok fazla tanımıyorsunuz. Bilmiyorsunuz. Bilmediğiniz içinde körü körüne danışman seçimine ya da ders seçimine yönlendiriyorsunuz kendinizi.” şeklindeki ifadeler

katılımcıların bilgi eksikliklerinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Örnek açıklamalarda verilen ifadelerden de anlaşıldığı gibi katılımcıların bilgi eksikliği mevcuttur ve arkadaşlar bu duruma etken olurken, bilinçsiz seçim ve kredi doldurma bilgi eksikliğinin sonucu olmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Katılımcıların karşılaştıkları problemleri gösteren ilişkiler ağı

Bilgi eksikliğinin temel nedeni olarak ise rehberlik eksikliği olduğu belirlenmiştir. “Okulun başında yüksek lisans öğrencilerinin bir yere toplanıp dersler hakkında bilgi verilmesi en azından o bilgiler ışığında hangi yöne yatkınım. Hangi yöne eğilmeliyim diye bir fikre sahip olurum. Derslerimi de ona göre seçerim. Böyle bir şey yok. Tamamen dersleri kulaktan dolma bilgilere göre alıyoruz, danışmanlarımızın yönlendirmesine göre alıyoruz veya kolaylık zorluk derecesine göre alıyoruz.” açıklaması katılımcıların, özellikle yüksek lisans öğrencilerinin (bkz. Tablo 3), ders seçimi ile ilgili bilgilendirmeye ihtiyaçlarının olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 2’de görülen bilinçsiz seçime neden olan bir diğer etkense katılımcıların (lisansüstü eğitime yeni başlayanlar) ders hocalarını tanımamalarıdır. Bilinçsiz seçim süreç içinde bazı katılımcıların derse karşı isteksiz olmalarına neden olmaktadır. “Beklentilerinizle uyuşmadığı zamanda bir hayal kırıklığı bir kere oluyor. ...cevap bulamayınca bu sefer derse karşı ister istemez bir isteksizlik de doğuyor. Ben bunu birebir yaşadım bir dersimde. Açıkçası bir isteksizlik doğmaya başladı bende. Dönem ortasında ben dersi bıraktım.” örnek açıklaması bilinçsiz seçimin motivasyon eksikliğine neden olduğu görüşünü desteklemektedir. Katılımcılarca motivasyon eksikliğine neden olduğu dile getirilen diğer bir durum enstitünün web sayfasında duyurulan içerik ile ders sürecinde işlenen içeriğin uyuşmaması nedeniyle beklentilerinin karşılık bulmaması olduğudur. Katılımcıların “dönem başında hatta şuan bile internet sitesine girdiğinde yazılan dersin içeriği ile şuan işlenen ders arasında çok fark var.” şeklindeki açıklamaları beklentilerin karşılanmamasının motivasyon kaybına neden olduğunu desteklemektedir. Özellikle öğretmenler tarafından yaşanan diğer bir problem ise çalışma saatleri ile ders saatleri arasındaki uyumsuzluktur. Öğretmenler tarafından “Ders programı ile benim okulumdaki ders programı çakışıyor. ...gerçekten seçmek istediğim dersleri program çakışması nedeniyle seçemedim.” şeklindeki açıklamalar aslında onların almak istedikleri dersleri alamadıklarını ve enstitü kriterleri nedeniyle kredi doldurma amaçlı ders seçme yoluna gittiklerini göstermektedir.

Tablo 4’e bakıldığında katılımcıların problemlerine yönelik çözüm önerilerinin temel olarak bilgilendirme ihtiyacının karşılanması üzerine dayalı olduğu görülmektedir. Araştırmacı tarafından sorulan uyum çalışmalarının muhtemel yansımalarının ne olabileceği şeklindeki sorusunda katılımcılar tarafından sahiplenilmesi bu durumu desteklemektedir. Bu çerçevede katılımcılar ayrıca web sayfalarında hocaların tanıtımına yönelik bilgilendirmelerin yapılmasını, ders dönemi başında destek birimlerinin danışmanlık hizmeti vermesini önermektedirler. Bu durumlarla ilgili olarak katılımcıların “yüksek lisans öğrencilerine ilk geldikleri günden destek verebilecek birimler olsun.”,

“ders içerikleri olsun, hocaların referansları olsun, bunlar mutlaka hocaların kişisel sayfalarında ayrıntılı olarak yayınlanmalı. ...bugün enstitünün internet sayfasına girdiğiniz zaman bu konuda herhangi bir sayfaya rastlayamıyorsunuz hocaların tanıtımına yönelik.” açıklamalarını yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların farklı olarak önerdikleri diğer noktalarsa özellikle İngilizce dersi ile ilgili olarak alternatif ders çeşitliliğinin artırılması ve ders saatlerinin tüm öğrencilerin katılabileceği uygun programların yapılması şeklindedir.

(3) Kurumsal tanımlar ve bireysel tanımlara etkisi

FBE kurumunun ilgili yönetmenliği ders seçimi ve ders seçimi sürecini etkileyebilecek konularla alakalı toplam 13 madde içermektedir. Bu maddeler özetle dersler, notlar, sınavlar, not ortalamaları başlıklarını kapsamaktadır. İlgili yönetmelik ile katılımcıların bireysel tanımlarını ortaya koyan kodlamalar karşılaştırıldığında ‘enstitü kriterleri’ kodlaması dikkat çekmektedir.

Katılımcıların bu kodlama çerçevesinde “21 kredi doldurma zorunluluğu var.”, “notlar bizim için bağlayıcı”, “İngilizce kredi doldurma zorunluluğundan kaynaklanan bir seçimde söz konusuydu.”, ...dersleri işte belli bir dönem içerisinde bitirme zorunluluğunuz yani üç dönem içinde veya dört dönem içinde bitirmeniz gerektiğine dair bir kâlenin olması.” İngilizce’den toplam 6 kredi olma zorunluluğunun olması.” şeklindeki söylemlerin aşağıda alıntılarla sunulan FBE kurumunun kurumsal tanıtımından etkilendiğini göstermektedir.

Madde 16-..Bir öğrencinin, bir dersten başarılı sayılabilmesi için, o dersten yarıyıl notu olarak, yüksek lisans programında en az (CC); doktora yahut sanatta yeterlik programında ise en az (BB) almış olması gereklidir...

Madde 19- a) Bir yarıyıldan o yarıyıla ait not ortalaması en az 2.00 olan yüksek lisans öğrencileri başarılı sayılırlar. b) Bir yarıyıldan o yarıyıla ait not ortalamaları en az 3.00 olan doktora yahut sanatta yeterlik öğrencileri başarılı sayılırlar.

Madde 20- a) Bir yarıyıldan o yarıyıla ait not ortalamaları 2.00 den az olan yüksek lisans öğrencileri sınamalı öğrenci sayılırlar. b) Bir yarıyıldan o yarıyıla ait not ortalamaları 3.00 den az olan doktora yahut sanatta yeterlik öğrencileri sınamalı öğrenci sayılırlar. c) İki yarıyıl üst üste sınamalı duruma düşen lisansüstü öğrencilerinin ilgili Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Madde 23- ...b) ...Yüksek lisans öğrencilerinin, kredili derslerin içerisinde en az bir dersi; proje, deneysel çalışma, uzmanlık alan dersi, seminer gibi öğretim çalışmaları hariç, İngilizce olarak okumaları gerekir.

Madde 24- b) Tezli yüksek lisans eğitimi kredili derslerini tamamlama süresi en çok dört yarıyıldır. Bu süre sonunda kredili derslerini ve seminer dersini başarıyla tamamlayamayan veya Madde 21’de belirtilen en az genel not ortalamasını tutturamayan öğrencinin ilgili Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Madde 30- b) Doktora programı; yüksek lisans derecesi olan öğrenciler için toplam 21 krediden az olmamak koşuluyla en az yedi adet ders, yeterlik sınavı, tez önerisi savunması ve tez çalışmasından, lisans derecesi ile kabul edilmiş öğrenciler için de toplam 42 krediden az olmamak koşuluyla en az 14 adet ders, yeterlik sınavı, tez önerisi savunması ve tez çalışmasından oluşur. Doktora programına yüksek lisans ile kabul edilenlerin en az bir², lisans diploması ile kabul edilenlerin en az iki dersi; kredili dersler içerisinde proje, deneysel çalışma, uzmanlık alan dersi, seminer gibi öğretim çalışmaları hariç, İngilizce olarak okumaları gerekir.

Madde 31- b) Doktora programı kredili derslerini yüksek lisans derecesi ile kabul edilenlerden 4 yarıyıl içinde, lisans derecesi ile kabul edilenlerden ise 6 yarıyıl içinde başarı ile tamamlayamayan veya Madde 21’de öngörülen en az genel not ortalamasını tutturamayan öğrencinin ilgili Enstitü ile ilişkisi kesilir.

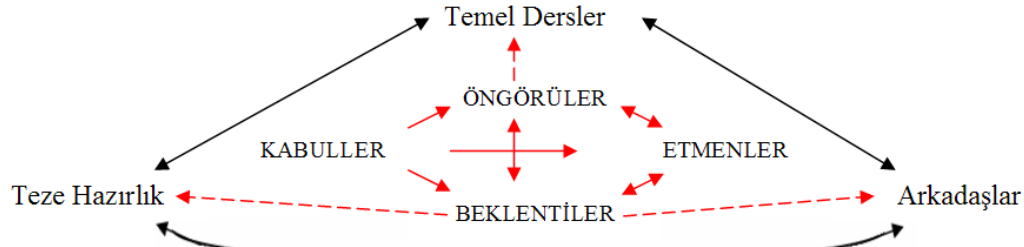
Görüldüğü üzere katılımcıların not kaygısı taşıdıkları ve çoğunlukla İngilizce ders seçimi kriterinden olumsuz olarak etkilendikleri dikkat çekmektedir. Katılımcılar tarafından ‘alternatif dersler’ kodlaması başlığında sunulan “İngilizceden çok seçenek

² Çalışmaya katılan katılımcılar için bir önceki yönetmelik hükümleri gereğince bu sayı ikidir.

olursa bu bir sorun olmaktan çıkar.”, “*İngilizce dersinin alanlara göre bölümlere göre çeşidinin fazlaştırılması gerekir.*” tarzındaki öneriler katılımcıların problemlerini daha anlaşılır kılmaktadır. Katılımcılar İngilizce dersi seçme zorunluluğu ile ilgili problem yaşamamakta, daha çok kendi alanlarına yönelik ders olması yönünde beklentiler içerisinde olduklarını dile getirmektedirler. Ancak bu çeşitliliğin az olmasının “*benimle ilgili olmadığını düşündüğüm bir İngilizce dersi seçtim.*” şeklindeki açıklamada görüldüğü gibi kendilerini kredi doldurmak amaçlı ders seçimine ittiğini belirtmektedirler.

TARTIŞMA

Elde edilen bulgular öncelikli olarak öğrenci, öğretmen ve araştırma görevlilerinin ders seçimi ile ilgili olarak bireysel tanımları arasında belirgin farklılıkların olmadığını göstermektedir. Katılımcıların ders seçimi ile ilgili bireysel tanımlarının dört temel öge çerçevesinde olduğu görülmektedir. Bu dört öğeden ilki olan kabuller, katılımcıların derslere olan bakış açılarını yansıtmakla beraber ders seçimi sürecinin temelini oluşturmaktadır. Aslında bu durum Tosun (URL 1) tarafından dile getirilen ders sürecinin yüksek lisans ve doktoranın başlangıç aşaması olduğu fikrinin ve öneminin katılımcılar tarafından anlaşıldığının ortaya koymaktadır. Analizler katılımcıların bu temel çıkış noktasından hareketle hangi dersleri seçeceklerine dair karar alma sürecine girdiklerini ve bu süreç içinde bir ‘karar alma süzgeci’ geliştirdiklerini göstermektedir. Bu süzgecin tüm katılımcılar için farklı olacağı açık olmakla beraber katılımcıların ortak yaklaşımlarının Şekil 1’deki gibi olduğu söylenebilir. Ayrıca buradan katılımcıların ders seçimi sürecinde ön görülere ve beklentilere sahip oldukları ve bunları etkileyen değerlere (etmenler) önem verdikleri anlaşılmaktadır. Buraya kadar çizilen temeller doğrultusunda katılımcıların bireysel tanımların genel hatları Şekil 3’deki gibi indirgenmektedir.

Şekil 3. Lisansüstü öğrencilerinin temel tanımları

Şekilden de anlaşıldığı gibi lisansüstü öğrencilerinin öngörülerinin özünü temel derslerin seçilmesi gerektiğinin oluşturduğu ve iyi bir tez için bunların alınması gerektiği şeklindedir. Temel derslerin teze hazırlık niteliğinde olduğu kabul edilmekle beraber teze hazırlık niteliğinde farklı derslerin de hâkim olduğu ve bu sürece arkadaş faktörünün müdahil olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda temellendirilen ders seçim sürecinde katılımcıların ayrıca mesleki gelişim, zaman uyumluluğu ve geçme kolaylığı beklentilerinin yanı sıra danışman ve ders sorumlusu etmenlerini de dikkate aldıkları görülmektedir. Bir dersin mesleki gelişime katkı sağlaması veya uygulama saatlerinin uyumluluğu genellikle öğretmenler tarafından beklenen ve ders seçim sürecine dikkate alınan değerler olduğu Tablo 2’den anlaşılmaktadır. Bu süreçte genel olarak danışman görüşleri pozitif bir etmen olarak dikkat çekerken ders sorumlularının yaklaşımları negatif bir etmen olarak dikkat çekmektedir. Bu durumun üzerinde ise arkadaş faktörünün son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Ders seçimi sürecinde arkadaşların olumlu katkılarının olacağı gerçeğinin yanı sıra bazı problemlere zemin hazırladığı da görülmektedir. Arkadaşların derslerle veya ders sorumluları ile ilgili kendi kişisel deneyimleri bazen katılımcıların dersler hakkında

olumsuz ön yargılar geliştirmelerine sebep olmakta bazen de yanlış bilgi aktarımına sebep olmaktadır. Katılımcıların arkadaş desteği almalarının lisansüstü öğrencilerine yönelik uyum çalışmaları ve/veya rehberlik eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Rehberlik eksikliği/ön bilgi eksikliği katılımcıların yanlış ders seçimine neden olabildiği gibi bilinçsiz bir şekilde kredi doldurma amaçlı ders seçiminin de yapılmasına neden olabilmektedir. Katılımcıların kredi doldurma arzularının ise 'enstitü kriterleri' çerçevesinde kodlanan 21 kredilik ders tamamlama ihtiyacından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak burada enstitü kriterinin olumsuz bir durum teşkil etmediği, bu durumun katılımcıların süreç hakkında bilgi eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Tablo 3'ten özellikle yüksek lisans öğrencilerinin bilgi ve rehberlik eksikliğine bağlı bilinçsiz ve kredi doldurma amaçlı ders seçimine gidildiği anlaşılmaktadır. Bu da katılımcılar arasında yüksek lisans yapmış doktora öğrencilerinin daha bilinçli hareket ettiklerini göstermektedir. Her ne kadar doktora öğrencileri daha tecrübeli olarak görünse de İngilizce ders seçme zorunluluğu, İngilizce ders çeşitliliğinin azlığı nedeni ile katılımcıları kredi doldurma amaçlı ders seçimine yöneltmekte olduğu da açıktır. Bu durum katılımcıların not kaygıları bir kenara bırakıldığında FBE kurumunun katılımcıların bireysel tanımları üzerindeki tek olumsuz etkisi olarak özetlenebilir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Başlangıçtaki amacı lisansüstü öğrencilerinin ders seçimiyle ilgili bireysel tanımlarını, FBE kurumunun bu tanımlara etkilerini ve süreçte karşılaşılan problem ve çözüm önerilerinin ortaya çıkarılması olan bu çalışma sonunda ulaşılan temel sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- ~ Katılımcıların bireysel tanımları dört temel tema çerçevesinde oluşmaktadır: Kabuller, öngörüler, beklentiler ve etmenler.
- ~ Katılımcılar dersleri akademik kariyerin ilk adımları ve ihtiyaçları olarak tanımaktadırlar.
- ~ Katılımcıların temel öngörülerini ders seçimi sürecinde mutlaka alınması gereken temel dersler olduğu şeklindedir.
- ~ Katılımcıların bireysel tanımları çerçevesinde en önemli beklentileri dersler, teze hazırlık veya mesleki gelişime katkı niteliğine ve zaman uyumluluğu ile geçme kolaylığına sahip olmalıdırlar.
- ~ Katılımcıların bireysel tanımlarını oluşturmalarında arkadaş tecrübelerinin, ders sorumlusu yaklaşımlarının ve danışmanların önemli yerleri vardır.
- ~ Katılımcıların ders seçimleri temel olarak arkadaşlar ve teze hazırlık ekseninde olmak üzere iki kutuplu bir yaklaşımın sonucunda gerçekleşmektedir.
- ~ Katılımcıların ders seçimi sürecinde kişisel veya dışsal kaynaklı olmak üzere iki tip problemleri söz konusudur. Bilgi eksikliği ve arkadaş etkisinde kalma kişisel problemler arasında, zaman uyumluluğu ise dışsal kaynaklı problemler arasında en çok dikkati çekenlerdir.
- ~ Katılımcıların bireysel tanımları FBE kurumunun İngilizce ders çeşitliliğinin yetersizliği nedeniyle olumsuz etkilenmektedir.

Lisansüstü öğrencilerinin ders seçimi sürecinde yaşadıkları problemler göz önüne alındığında, problemlerin çözümü için yapılması gereken en önemli aktivitenin dönem başlarında gerçekleştirilecek uyum çalışmalarının olacağı katılımcı beyanlarından da anlaşıldığı üzere açıktır. Bireylerin ders seçimi ile ilgili ihtiyaç duydukları rehberlik eksikliklerinin uyum çalışmaları sürecinde giderilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca internet ortamında gerçekleştirilen ders kayıtları ile ilgili sayfada ders içeriğinin sunulduğu sayfalara yönlendirmeler yapılması da katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Chevallard Y. (1992). Fundemantal concepts in didactics: perspectives provided by an anthropological approach, *Recherches en Didactique des Mathematiques*, Selected Papers, Grenoble: La Pense Sauvage, 131-167.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*, Fourth Edition, Routledge, London.
- Çıkrıkçı-Demirtaşlı, N. (2002). Lisansüstü Eğitim Programlarına Girişte Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (Les) Sonucunun ve Diğer Ölçütlerin Kullanımına İlişkin Bir Tarama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2).
- İçli, G. (2001). Eğitim, İstihdam ve Teknoloji. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 65-71.
- Kaya, S., Sezgin, G. & Kavcar, N. (2005). Lisansüstü Eğitim Sorunlarının Öğrenci ve Öğretim Üyesi Açısından Değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (Özel Sayı).
- Kurnaz, M. A. (2007). *Üniversite 1. sınıf seviyesinde enerji kavramının öğrenim durumlarının analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon.
- Kurnaz, M. A. & Sağlam Arslan, A. (2009). Using the Anthropological Theory of Didactics in Physics: Characterization of the Teaching Conditions of Energy Concept and the Personal Relations of freshmen to this Concept. *Journal of Turkish Science Education*, 6 (1), 72-88.
- Lisansüstü Öğretim Yönetmenliği, Resmi Gazete, Sayı:17830, 6.10.1982.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*, (2nd Ed.). Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, USA.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34 (1-2).
- Turgut M.F. (1987). Eğitimde Lisansüstü Eğitim, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye’de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü, Uluslararası Sempozyumu 17–19 Kasım 1986, Özel sayı, No 2.
- Yüksek Öğretim Kanunu (2547), Resmi Gazete Sayı:17506, 6.11.1981.
- Sağlam Arslan, A. (2005). Öğrenme Ortamlarının Analizi ders notları. KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi.
- Sağlam Arslan, A. (2008). Didaktikte Antropolojik Kuram ve Kullanımına Yönelik Örnekler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 19–36.
- URL-1. Tosun İ. Doktora Eğitiminde Öğrenci Tez Danışmanı İlişkisi, Ulaşım Tarihi 05/04/2008, www.yok.gov.tr
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. (3rd Ed.), Sage Publications, London.

EK-1

1. Lisansüstü öğrenim süresince ders seçiminde dikkat ettiğiniz ölçütler nelerdir? Bir dersi seçerken karar vermenizi etkileyen en önemli ölçüt nedir? Neden?
2. Ders seçiminde yaşadığınız sıkıntılar nelerdir? Bu konuda neler yapılması gerekir?
3. Lisansüstü öğrenimine yeni başlayan öğrencilere ders seçimi ile ilgili ne gibi tavsiyelerde bulunmak isterdiniz? Neden?
4. Lisansüstü öğrenim sürecinin başında uyum çalışmalarının yapılmasını ister miydiniz? Sizce böyle bir çalışma sizlere neler kazandırabilir?

EK-2

1. Seçtiğiniz veya seçmeyi düşündüğünüz derslerle çalışmayı planladığınız tez konunuz arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlarsınız? Bu konuda yaşadığınız problemler nelerdir (BKP)?
2. Ders seçme ölçütleriniz arasında bir dersin kişisel gelişiminize katkı sağlamasının veya sağlamamasının sizin için önemi nedir? Niçin? BKP?
3. Ders seçiminde danışmanınızın rolünü nasıl açıklarsınız? Danışmanınızın bu rolü hakkında düşünceleriniz nelerdir? BKP?
4. Ders seçme ölçütleriniz arasında enstitü kuralarının yeri nedir? Niçin? BKP?
5. Seçmeyi veya seçmemeyi düşündüğünüz bir dersin hocası karar verme sürecinizi etkiler mi? Niçin? BKP?
6. Ders seçimi sürecinde arkadaşlarınızın rolünü nasıl açıklarsınız? BKP?
7. Ders seçme ölçütleriniz arasında dersin içeriğinin yeri nedir? Niçin? BKP?
 - a. Enstitünün internet sayfasını ziyaret ettiniz mi?
8. Ders seçme ölçütleriniz arasında bir dersin kolay veya zor olmasının yeri nedir? Açıklar mısınız? Niçin? BKP?
 - a. Bir dersin kolay veya zor olduğuna nasıl karar verirsiniz? Neden?
9. Ders seçme sürecinde ders programı/dersin saati düşüncelerinizi nasıl etkiler? BKP?
10. Bahsetmiş olduğunuz problemlere yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
11. Bu konuda eklemek istedikleriniz nelerdir?

Primary and Secondary Postgraduate Students' Ways of Selecting Courses and Encountered Problems

Mehmet Altan KURNAZ¹✉, Nedim ALEV²

¹ PhD Candidate, Karadeniz Technical University, Institute of Natural Sciences, Trabzon -TURKEY

² Assist.Prof.Dr., Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education, Dept. of Sec. Sci. and Math. Education, Trabzon -TURKEY

Received: 28.09.2008

Revised: 17.03.2009

Accepted: 15.04.2009

The original language of article is Turkish (v.6, n.3, December 2009, pp.38-52)

Keywords: Post-graduate Education; Courses in Post-graduate Education; Course Election Approaches.

SYNOPSIS

INTRODUCTION

Duty of preparing scientists which is among basic missions of universities starts with accepting individuals to the post-graduate education after they graduated from an undergraduate programme. In general, basic aims of post-graduate education are to educate qualified human power; such as, scientists and lecturers, to produce works which lead to developments in technical field, and to do research devoted to finding or proposing solutions to basic problems (Sevinç, 2001).

Selecting postgraduate students for Doctorate or Master Programmes requires certain criteria. It is accepted that these criteria effect the quality of the process of educating scientists (Çıkrıkçı-Demirtaşlı, 2002). The quality of this process depends on students' approaches and their academic experiences in each stage of the process as well as their selection. Postgraduate programmes can be considered as a process consisting of three sub-stages: beginning, research and writing (URL-1). Beginning stage, in this classification, can be described as a preparatory phase for students to prepare themselves for the research stage which includes the process of executing the study and drawing conclusions from the study, and writing stage, on the other hand, is the phase of writing the report of the study. These stages should be considered as parallel processes rather than follow-ups. However, it is widely accepted that the beginning stage is the cornerstone of the whole process.

One thing for doing this as it deserves is to select and take certain courses that would make contributions to the preparation for research area. However, little has been done to guide young researchers on how they select or would select courses that are more useful

✉ Corresponding Author email: altan.kurnaz@gmail.com

for their future works. Thus, it is believed that this study would make a contribution to the reader, directors of Master and Doctorate programme, post-graduate students and others, to reflect on their acts.

THEORITICAL BACKGROUND

This study aims to reveal post-graduate students' individual assumptions related to 'course selection'. In this vein, Antropological Theory, which is one of basic theories in didactic and was put forward by Y.Chevallard in 1980s, is theoretical framework of this study. Antropological Theory, in general, is used during the processes such as deciding on the research problem, giving meaning to the data and findings from a study and conclusion drawing (Kurnaz, 2007; Sağlam-Arslan, 2008; Kurnaz & Sağlam-Arslan, 2009).

Among basic components of Antropological Theory, three basic elements are considered: object, person and institution (Chevallard, 1992). In this theory, the person is described as each person involved in the investigation process and the object is described as something among things which are there for person. Institution, on the other hand, is a system that teaches ideas and information to person with its own methods. In theory, fundamental approach is personal relationships and institutional relationships.

In this study, the intent is to understand personal relationships taking post-graduate students' views into consideration since personal relationships are constructed under effects of more than one institutional relationship and these institutional relationships are hard to examine in this particular study. Bearing in mind the reality that all attributes of personal relationship can not be explained with a single study, personal relationships are explained, limiting the study with 'course selection criteria' and all factors affecting this process.

PURPOSE OF THE STUDY

The purpose of this study is to investigate postgraduate students' approaches during selecting their courses, problems encountered and suggestions for solutions to encountered problems from the participating postgraduate students' point of view.

METHODOLOGY

In this study, case study strategy, in which a researcher investigates a single phenomenon within its *real context*, restrained by *time and activity*, and collects *detailed information* by using *multiple methods* of evidence or data collection in a sustained *period of time* (Yin, 2003; Merriam, 1998), was used. The study was carried out in the 2007-2008 academic year, with 33 primary and secondary postgraduate students who were studying at Karadeniz Technical University, Institute of Science (IS). Data gathering process in this current study consists of two phase; a questionnaire, including open-ended questions, was applied to 33 postgraduates in the first phase, and after analysing the questionnaire eight of them were interviewed in the second phase.

CONCLUSIONS

Findings of the study revealed that;

- ~ The participating students' personal relations originate in the framework of four fundamental themes; acceptances, foresights, expectations and factors.
- ~ The participating postgraduates define the courses as their needs and first step of their academic career.

- ~ The participating postgraduates' basic foresight is that there are certain courses each postgraduate student has to take.
- ~ The participants' most crucial expectations in the framework of individual definitions are that the courses they take should make contribution to preparation of thesis or their professional development, and for especially postgraduates who are working, time of the course must fit in their work schedule and must be easy to pass.
- ~ In the process of forming the personal relations the participants value their peers' experiences, the lecturers' approaches and their supervisors' suggestions.
- ~ In the phase of selection of courses the participants have two types of problem arising from personal and external sources. Lack of enough information and peers' influence as personal problems and time fit as external problem are the most noticeable ones.
- ~ Lack of variety of courses in English in IS negatively effects the participants' personal relations.

It is expected that the findings of this study will shed light on criteria on how prospective postgraduates need to select courses. This study also makes a contribution to the understanding of the close relationship between the courses and research phase. It is also believed that this study will be a ground for further studies in the area.

REFERENCES

- Chevallard Y. (1992). Fundemantal concepts in didactics: perspectives provided by an anthropological approach, *Recherches en Didactique des Mathematiques*, Selected Papers, Grenoble: La Pense Sauvage, 131-167.
- Çıkrıkçı-Demirtaşlı, N. (2002). Lisansüstü Eğitim Programlarına Girişte Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (Les) Sonucunun ve Diğer Ölçütlerin Kullanımına İlişkin Bir Tarama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2).
- Kurnaz, M. A. (2007). *Üniversite 1. sınıf seviyesinde enerji kavramının öğrenim durumlarının analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon.
- Kurnaz, M. A. & Sağlam-Arslan, A. (2009). Using the Anthropological Theory of Didactics in Physics: Characterization of the Teaching Conditions of Energy Concept and the Personal Relations of freshmen to this Concept. *Journal of Turkish Science Education*, 6 (1), 72-88.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*, (2nd Ed.). Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, USA.
- Sağlam Arslan, A. (2008). Didaktikte Antropolojik Kuram ve Kullanımına Yönelik Örnekler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 19–36.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Uygulamaları, Sorunlar ve Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34 (1-2).
- URL 1. Tosun İ. Doktora Eğitiminde Öğrenci Tez Danışmanı İlişkisi, Ulaşım Tarihi 05/04/2008, www.yok.gov.tr
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. (3rd Ed.), Sage Publications, London.